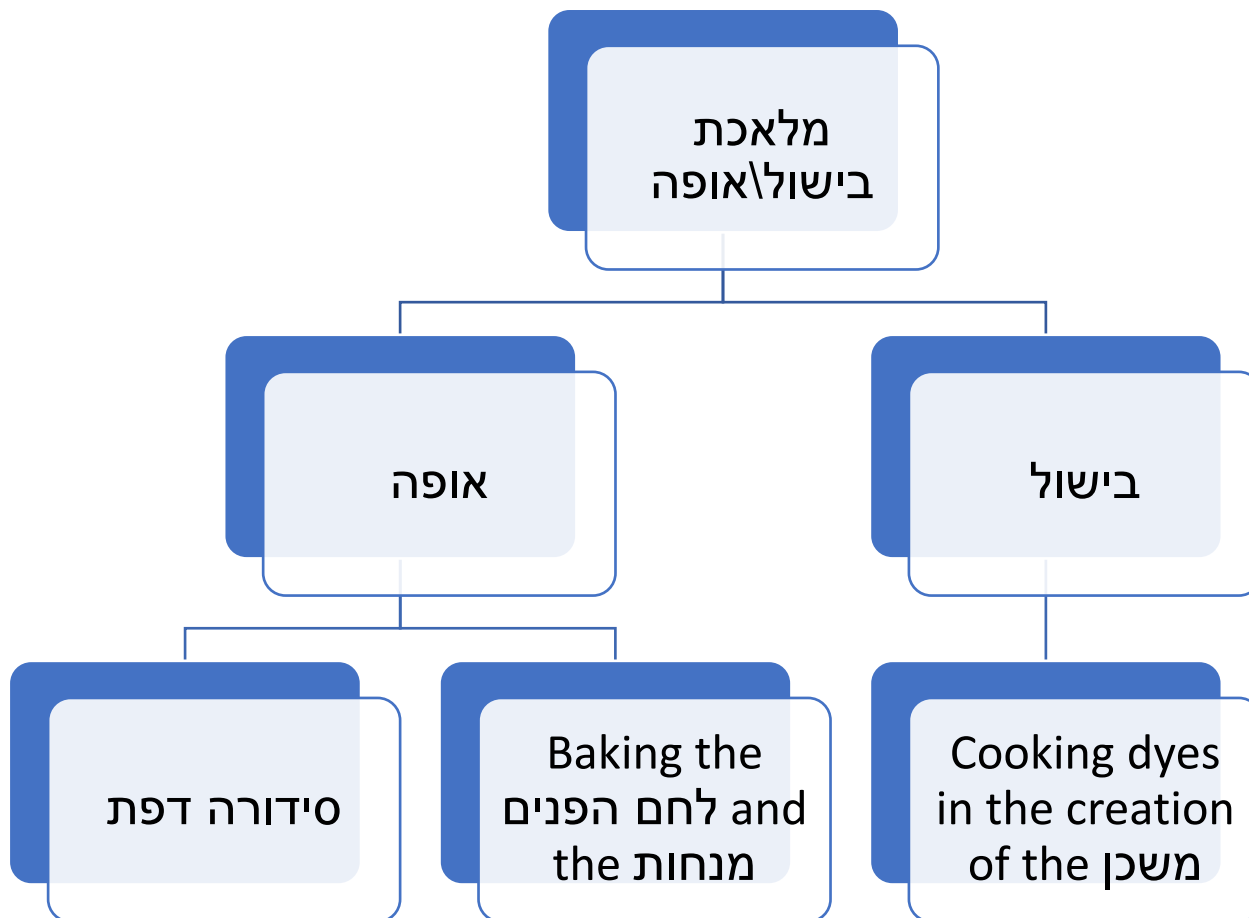

בישול

מקורו במשכן

בישול בחמה

שבת לט עמוד א

אמר רב נחמן: **בחמה - דכוליה עלמא לא פליגי דשרי**, בתולדות האור - כוליה עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי - בתולדות החמה; מר סבר: גזרינן תולדות החמה אטו תולדות האור, ומר סבר: לא גזרינן.

רש"י

דשרי - **דאין דרך בישולו בכך**, וחמה באור לא מיחלפא דליגזר הא אטו הא.

בישול בחמה לאו בישול- משום שינוי במעשה בישול

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן נב

הנה בדבר בישול בחמה דליכא איסור בשבת שפרש"י בשבת דף ל"ט וכן הר"ן מטעם דאין דרך בישול בכך, הוא פשוט משום דנהי שהבשול שהיה במשכן היה באש מ"מ היה שייך למילף גם בישול ע"י חמה להיות תולדה, דהא מכל האבות מלאכות שהיו במשכן הרי למדין לחייב גם כל הדומה להאבות באותו החיוב ממש ונקראו תולדות, שלכן הוצרך רש"י לפרש שאין למדין בישול ע"י חמה מבשול ע"י האש שהיה במשכן **משום שאין דרך בישול בכך**. ואין הכוונה דאין דרך בישול בכך כהא דעושה מלאכה כלאחר ידו ושאר שנויים שפטור כדאיתא /בשבת/ בדף צ"ב בהוצאה וה"ה בכל מלאכה שצריך לעשותה כדרך שעושין בנ"א מלאכה זו כדאשכחן בכמה דוכתי. דהא חזינן שבתולדות החמה איכא גם אלו שדרך לבשל בהם ממש כמו בתולדות האור.... אלא כוונתם דאף דאין להחשיב דלאו דרך מלאכה הוא לבשל בחמה דאם אין לו עצים והוא דבר המתבשל בחמה יבשלו בחמה, אבל כיון שעכ"פ אין מבשלין בחמה אלא כשאין לו עצים אין למילף אותו מבשול על ידי האור שהיתה במשכן להחשיבו תולדה מאחר שאינו דומה להבשול שהיה במשכן.

בישול בחמה לאו בישול- משום שינוי בתוצאת בישול

אגלי טל אופה מד

אך בירורן של דברים די ש חילוק בין אם יש שינוי בהנעשה (בתוצאה) או השינוי הוא רק בהעושה (מעשה)... הכותב ביד שמאל הרי עצם הפעולה הוא האות הנעשה, ובזה אין שום שינוי, רק שיש שינוי באיש העושה שעשה הפעולה בשמאל תחת שהיה לו לכתוב בימין... וכשבישל באש יש שבח אש בהתבשיל, והוא שינה לבשל בחמה, ששבח חמה בהתבשיל, הרי יש שינוי **בהבישול הנעשה**... ושוב אין צריכין לטעם דמלאכת מחשבת, אלא דלא חשוב בישול כלל... ועל כן המבשל בחמה, כיוון שיש שינוי בנפעל מותר לכתחילה.

הגדרת מלאכת משבל היא באש

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יב

דאף שכתב רש"י בשבת ל"ט ע"א אהא דמבשל בחמה לכו"ע שרי דהוא מפני "דאין דרך בישולו בכך", מ"מ נראה שגם באופן שכן רגילים לבשל בחמה כמו דוד שמש וכדומה ג"כ פטור, וכדחזינן מחמי טבריה דאי אמרינן דחלפי אפיתחא דגיהנם הו"ל תולדות אור וחייב ואם לאו הו"ל תולדות חמה ופטור, וגם חילוק זה שבין אור וחמה נזכר גם לענין פסח מצה וחלה וכו' והתם מאי נ"מ אם רגילים בכך או לא, וע"כ דכוונת רש"י בדברים אלה לומר דאין זה קרוי בישול... וגם אפשר דיש לדון לפי"ז גם לענין חיוב חלה ואפיית מצה והגעלה וכדומה מהדברים שצריכים דוקא אש ותולדותיה ולא חמה דמסתבר שה"ה בתולדת חמה דלא מהני

בישול באש ותולדת האש

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן מג
הנה גם אני למדתי כן בספרי צל"ח על מסכת פסחים. ולענין שבת ליכא גבי מליחה איסור בשול היינו משום
דבשבת גמרינן ממלאכת המשכן ובעינן תולדת האור.

חזון איש (מובא בשו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יב)

שבהיותי פעם אצל מרן בעל החזו"א זצ"ל אמרתי לו שהמרתח מים בשבת ע"י מזלג חשמלי ששני קצוותיו מרוחקים והמעגל נוצר רק ע"י המים אשר על כן הם מתחממים ורותחים, שלדעתי איסורו רק מדרבנן, דכיון שזרם איננו אש ממילא הו"ל כמבשל בתולדת חמה דפטור מחטאת, ואמרתי שלדעתי רצוי לפרסם דבר זה לבתי חולים וכדומה, והשיב לי בפשיטות דכמו שהמבשל במים חמים שהם "תולדה" מאש חייב חטאת, כך גם המבשל בזרם של חשמל הואיל ובדרך כלל הוא תהליך היוצר אש הו"ל כעין "עיבור" של אש, וכמו שחייבין על תולדה כך גם על עיבור הואיל ובדרך כלל הוא עתיד להיות אש אף על גב שלמעשה רק חימם מים ולא נוצר שום אש.

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יב

וע"כ דכוונת רש"י בדברים אלה לומר דאין זה קרוי בישול

Solar Cooking
בישול בחמה

שינוי

"מלאכת בישול
באש"

Potential fire

In the מעשה

In the תוצאה

Definitional to
Cooking

That's how it
was in the
משכן

חזון איש

אגרות משה

אגלי טל
qualitatively
different result

גרש"ז- בישול
בהלכה היא
באש

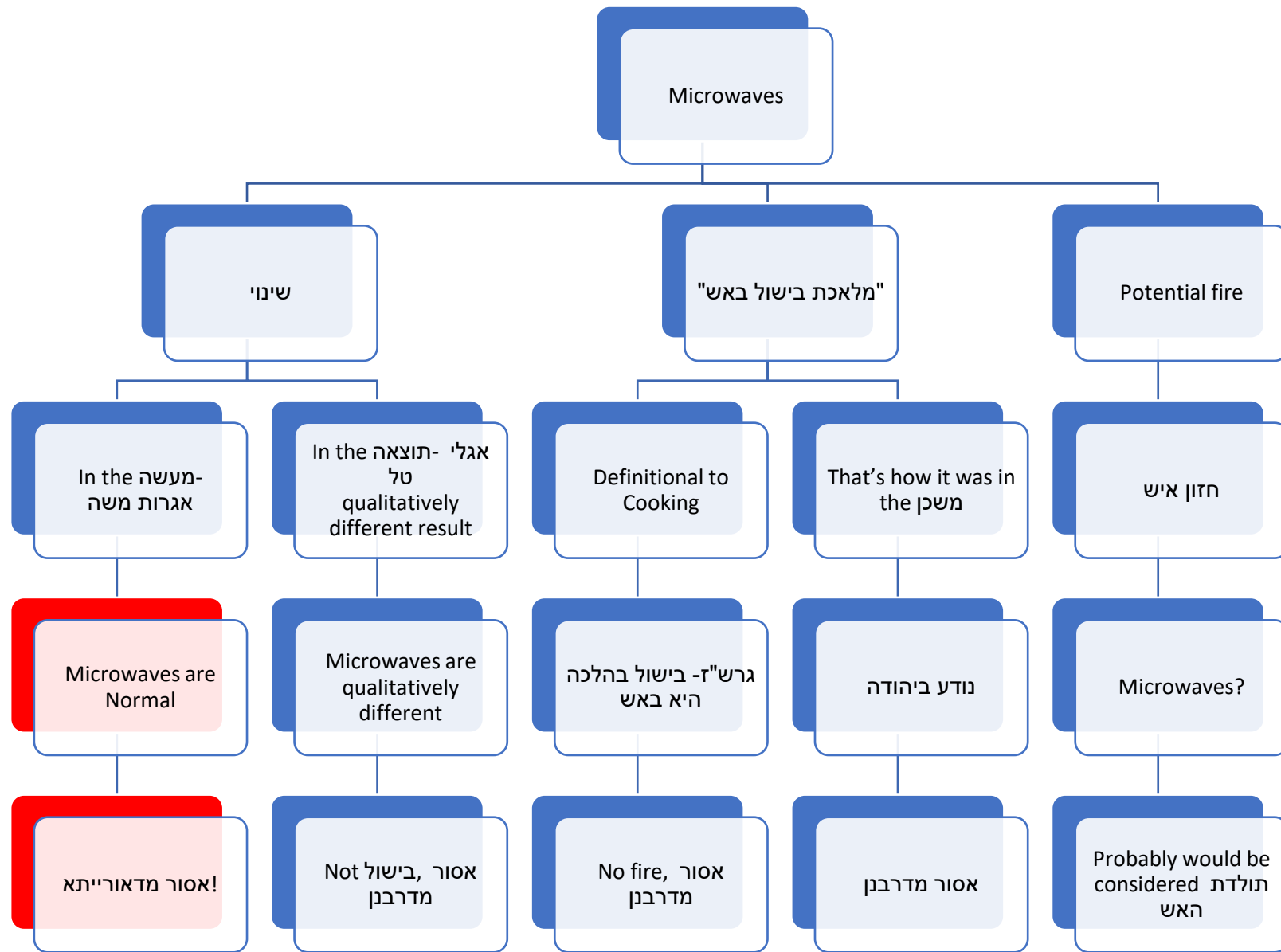
נודע ביהודה

Microwave Ovens

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן נב

וא"כ בהמייקר - ויין אווען /תנור מיקרוגל/ שטוב לבשל בו כמו באש ממש ואלו שיש להם תנור כזה משתמשים בו יותר מבשול דבאש ומה שלא נתפשטו תנורים אלו עדיין הוא משום דלא מצוי עדיין הרבה תנורים וכשיהיו מצויין ודאי ישתמשו בהם כו"ע דהא הוא יותר טוב, ודאי יש למילף מבשול דאור דהיה במשכן בחשיבות תולדה שהוא לכל הדינים כהאב דבשול ע"י האור לאיסור ולחיוב סקילה וחטאת.

מאכל בן דרוסאי

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף נז עמוד א

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הניח בשר על גבי גחלים, היפך בו - חייב... וכי מהפיק ביה בשיל משני צדדין כמאכל בן דרוסאי.

חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף כ עמוד א

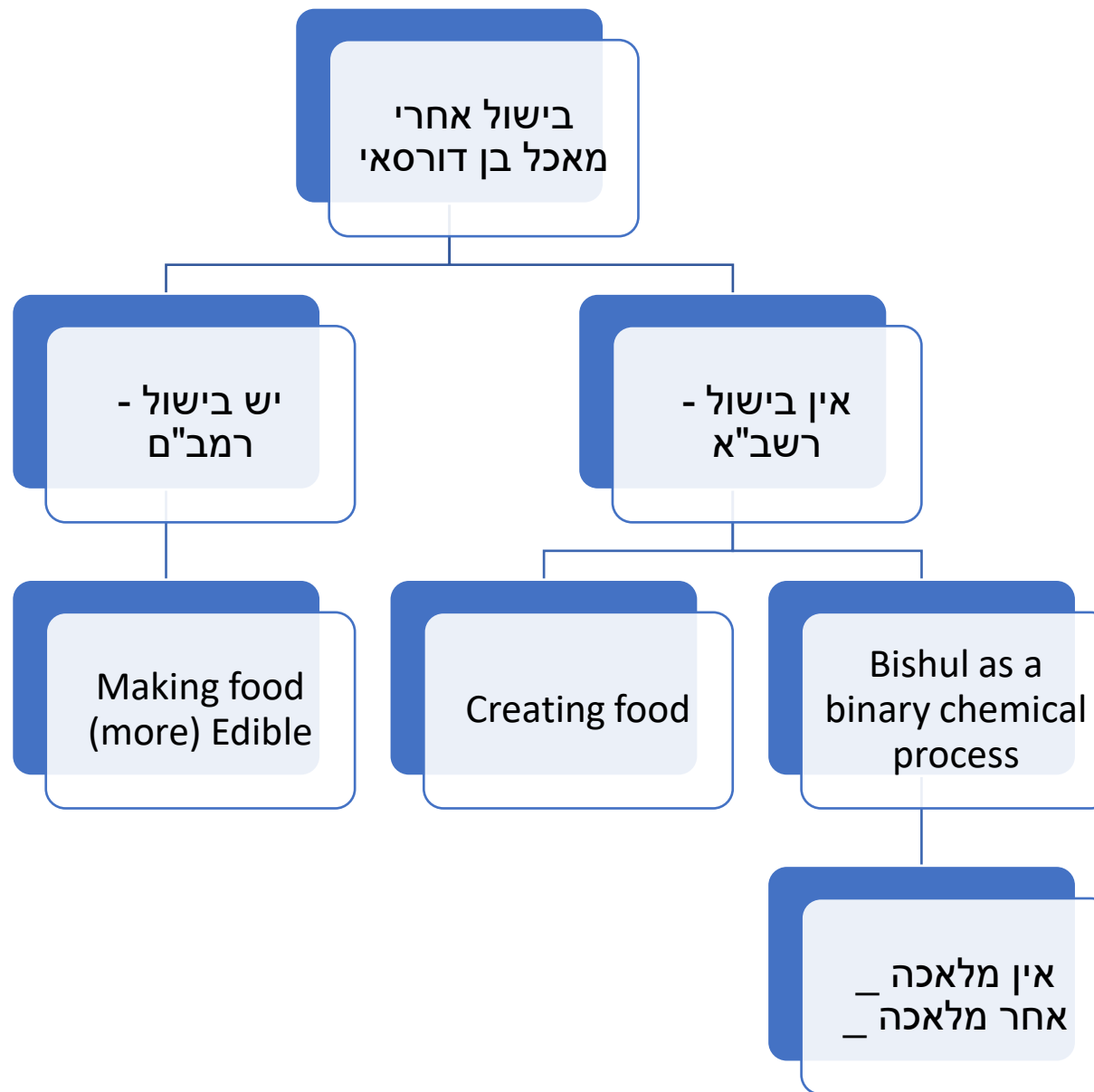
גמרא וכמה א"ר אלעי אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי. פי' דכיון דכ"כ הוא מבושל והוא בר אכיל' קצת.

האם יש בישול אחרי שכבר הגיע למאכל בן דרוסאי?

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף לח עמוד ב (איך פוסקים לגבי החזרת תבשיל על האש) מכלל דעודן בידו אף על פי שאין דעתו להחזיר מותר... כיון דאיכא תרי לישני בדאורייתא עבדינן לחומרא, והכי נמי בבי דאמרין בהו תיק"ו איסורין דאורייתא נינהו, עד כאן, וכן כתב ר"ח ז"ל, ולאו דאורייתא ממש קאמרי דהני דרבנן נינהו, דכשהגיע למאכל בן דרוסאי היא מתניתין דאי לא אפילו דעתו להחזיר ואפילו עודן בידו אסור להחזיר דמבשל הוא, אלא ודאי בנתבשל הוא וליכא אלא איסורא דרבנן, אבל דעתן של גאונים ז"ל דכיון דאסרוהו משום דמיחזי כמבשל וקרוב הדבר לבא לידי איסורא דאורייתא הויא לה כדאורייתא ולפיכך הלכו בה להחמיר כשל תורה, וכן הסכימו כל הפוסקים לפסוק בה להחמיר הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל והר"ז הלוי ז"ל.

רמב"ם הלכות שבת פרק ט הלכה ג

המפקיע את הביצה בבגד חם או בחול ובאבק דרכים שהן חמים מפני השמש אף על פי שנצלית פטור, שתולדות חמה אינם כתולדות האש, אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור, וכן המבשל בחמי טבריה וכיוצא בהם פטור, המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור.

בישול דברים שכבר ראויים לאכילה - בישול פירות

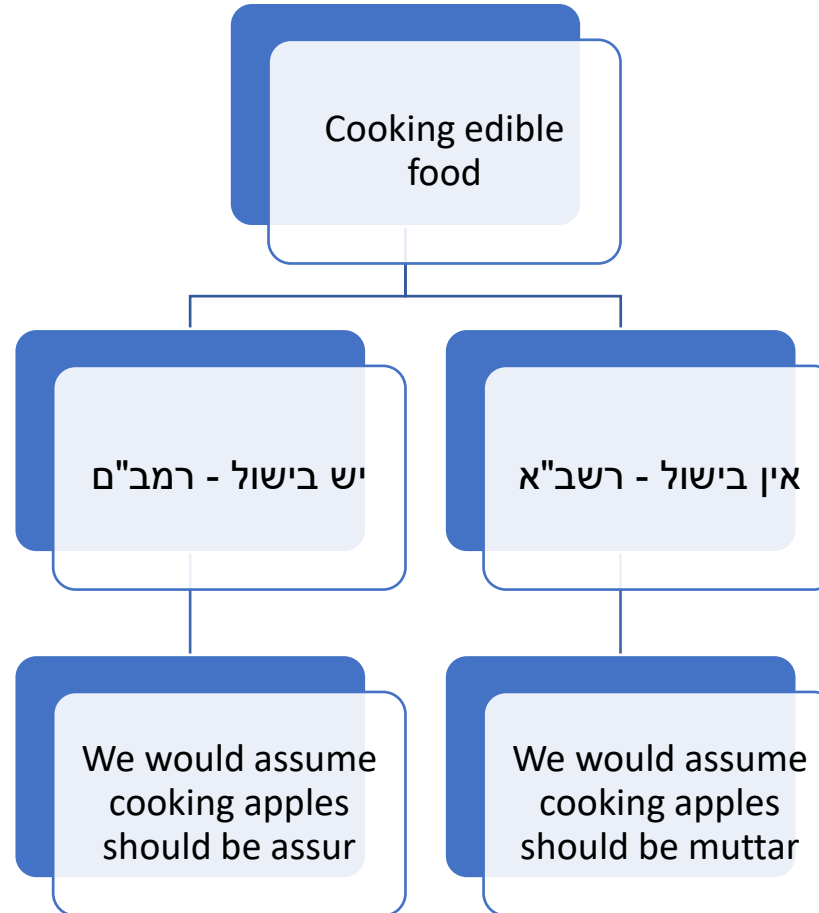
רמב"ם הלכות שבת פרק ט הלכה ג

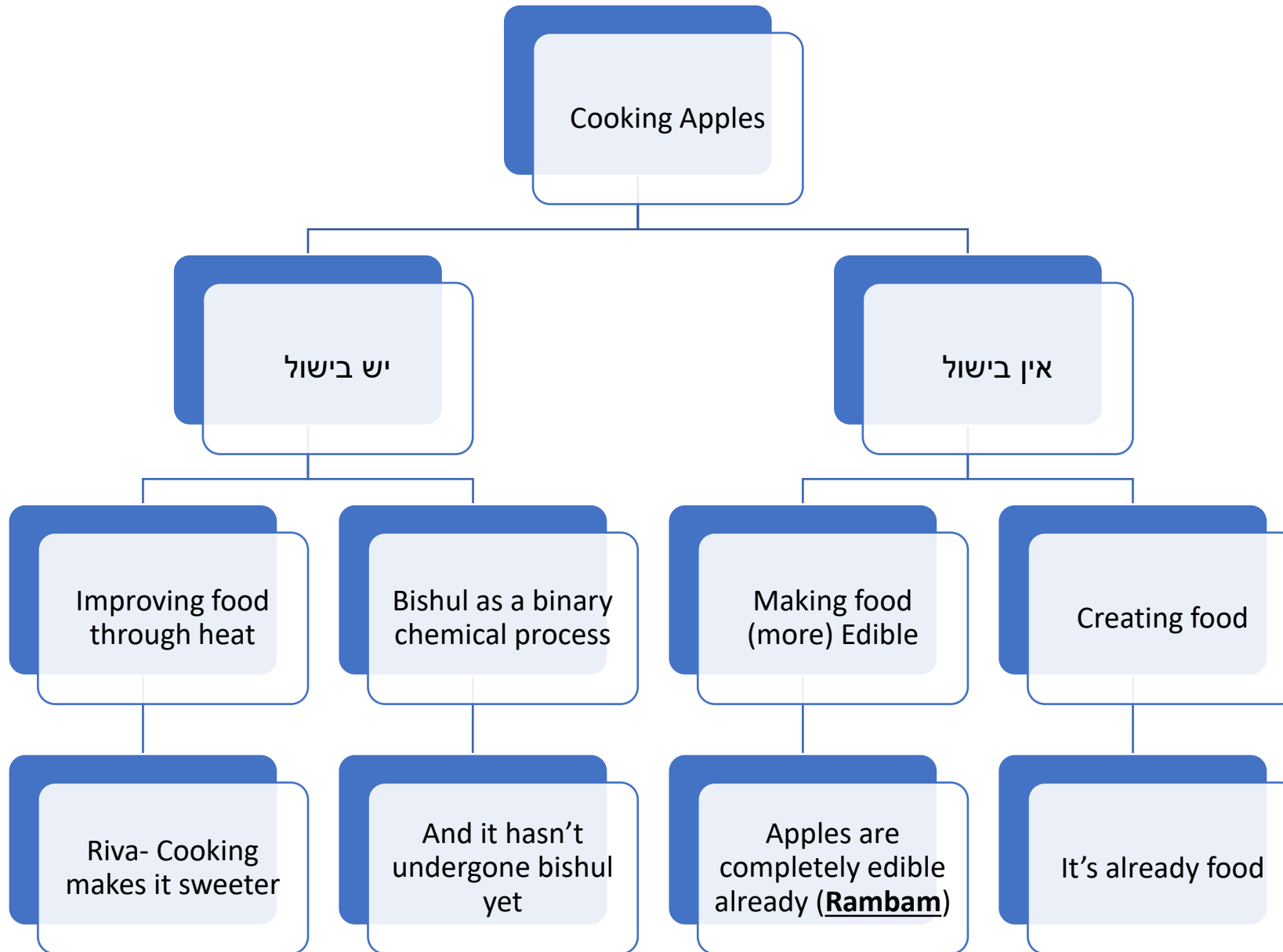
המפקיע את הביצה בבגד חם או בחול ובאבק דרכים שהן חמים מפני השמש אף על פי שנצלית פטור, שתולדות חמה אינם כתולדות האש, אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור, וכן המבשל בחמי טבריה וכיוצא בהם פטור, **המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור.**

ספר אור זרוע חלק ב - הלכות שבת סימן סב

כתב ריב"א בפ' כירה נראה בעיני דיין נמי אין בו משום בישול מי שמחממו לשתיה אבל מי שמבשלו עם דבש ובשמים ועושה ממנו משקה שקורין פליישו"ן ודאי יש בו משום בישול שהרי **משתנה לטעם אחר ע"י האור** וירקות שנאכלין כשהן חיים כגון כרישא ולפת וכן פירות האילן כגון תפוחין ושאר פירות אף על פי שנאכלין כשהן חיים יש בהן משום בישול שהרי **מתמקמק טעמם ומשתנה לטעם אחר כשהם מתבשלין** ואף על גב דלענין בישולי עכו"ם אמרינן כל דבר שנאכל כמות שהו' חי אין בו משו' בישולי עכו"ם משו' דבשולי עכו"ם דרבנן אקילו בהו רבנן אבל לענין שבת ל"ש דהא חמין אמרי' במס' ע"ז דאין בהם משום בשולי עכו"ם והכא כדברי הכל משמע דמים יש בהם בישול והמבשלו חייב חטאת.

Incorrect parallel to מאכל בן דרוסאי

בישול אחר אפייה

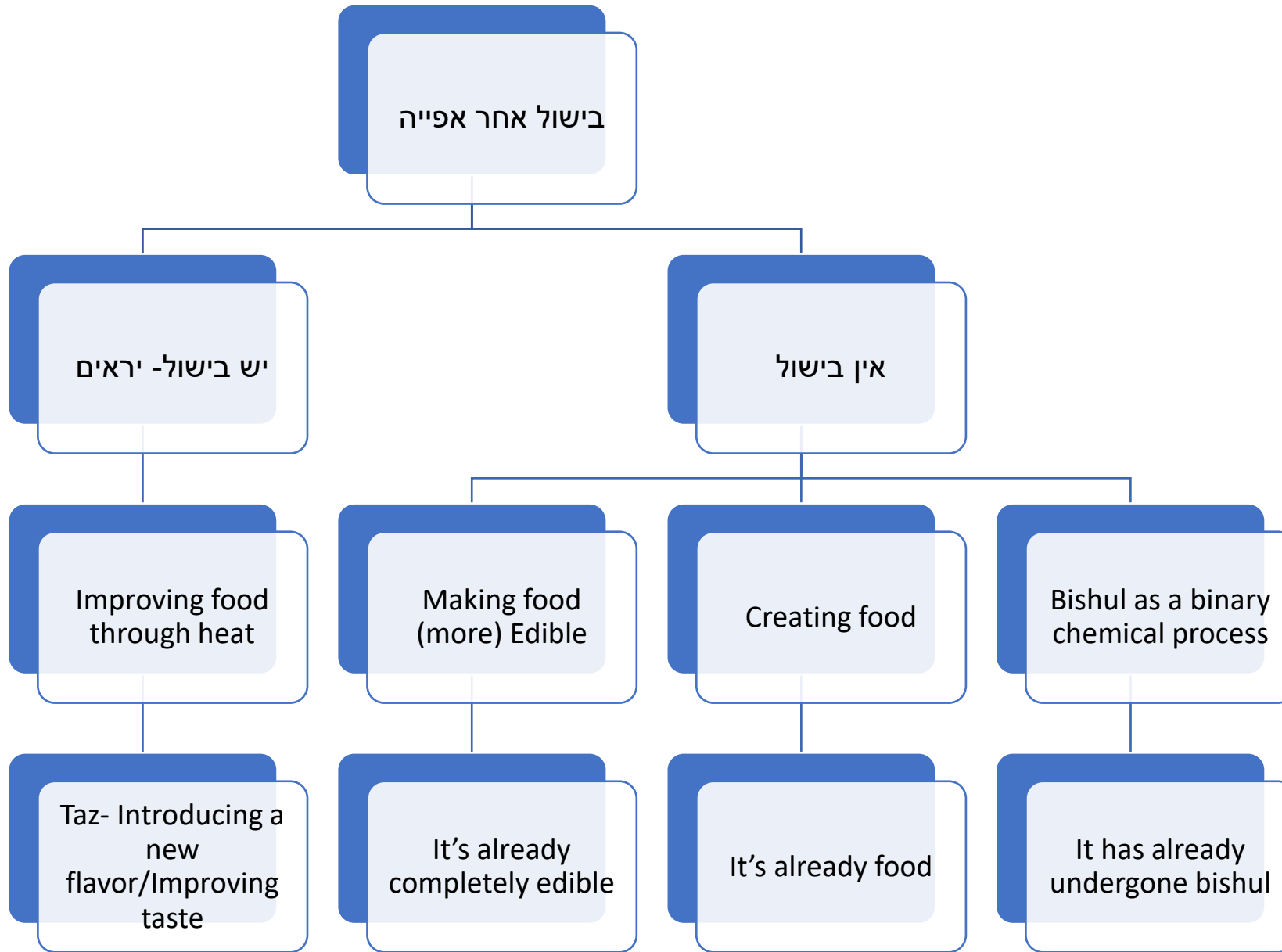
ספר יראים סימן רעד

וכל דבר שנתבשל או נאפה כל צרכו להחזירו בכלי ראשון לחממו או ליתנו בצד האור מותר שכל דבר שנתבשל או נעשה כל צרכו אין בה משום בישול שאין בישול אחר בישול אבל יש בישול אחר צלי ויש צלי אחר בישול דתניא בפסחים פ' כל שעה בסופו [מ"א א'] צלאו ואח"כ בשלו חייב ומתמה תלמודא אמאי הא צלי אש הוא אמר רב כהנא הא מני ר' יוסי היא דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ ר' יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אף על פי שלא נימוח פי' גבי מצה לחם כתיב ואינו נקרא לחם אלא אפוי ולא מבושל וכשבשלו אחר אפייתו נקרא מבושל דיש בישול אחר אפייה הוא הדין נמי צלאו ואחר כן בשלו דיש בישול אחר צלי.

ראבי"ה חלק א - מסכת שבת סימן קצז - ושמעתי מרבינו אליעזר ממיץ... ולא מילתא היא

ט"ז אורח חיים סימן שיח ס"ק ו

(ו) (פמ"ג) אם בישלו אח"כ כו'. - זה כתב הטור בשם הר"א ממיץ דאע"ג דאין בישול אחר בישול בדבר יבש מ"מ יש בישול אחר צלי... וכבר ביארנו טעמו בסמוך דבמצטמק ויפה לו יש בו משום בישול כיון דנהנה ממלאכת שבת בטעם חדש משא"כ במצטמק ורע לו א"כ נאמר כאן ג"כ סברא זו... כאן לענין שבת לא מהני האי דחיה דכי נמי תימא משום דטעם מצה בעינן ה"נ אזלינן בתר טעם התבשיל וכיון דנשתנה הטעם ע"י בישול אמרינן דנתכוין לזה בשבת ולא עדיף מן מצטמק ויפה לו דיש משום בישול אפי' אחר בישול כ"ש אחר אפיה....

בישול אחר בישול בדבר לח

רא"ש מסכת שבת פרק ג סימן יא

יא ורש"י פירש לעיל גזירה שמא ירתיח קדירה שנצטננה... למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך ביה בישול כיון שיש בו משקה והא דאמרינן כל שבא בחמין לפני השבת שורין אותו בחמין בשבת היינו דבר יבש כגון תרנגולתא ... אלמא יש בישול אחר בישול ואף על פי שהרתיח... ואיכא למידחי דעד שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול ומסתברא דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב

אין בישול אחר בישול אפילו בדבר לח

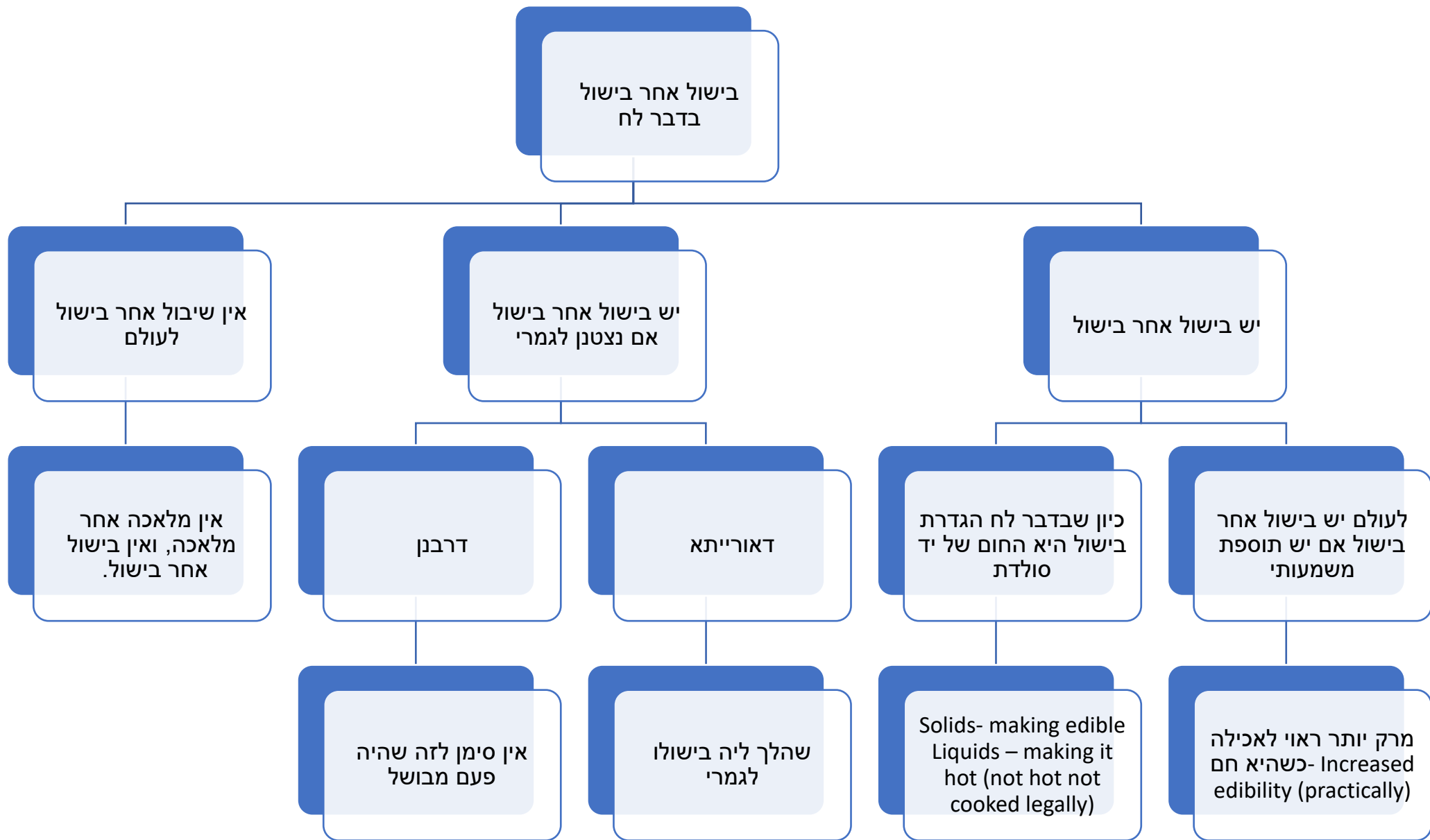
הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף כב עמוד א

והרב ר' יונה ז"ל כתב בלשון הזה ומכשלה גדולה תחת יד קצת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין יד סולדת בו והאחר יד סולדת בו ומתבשל זה בזה ונמצאו מבשלין בשבת ואפילו אם שניהם יד סולדת בהם איכא מאן דאמר בירושלמי עירו אינה ככלי ראשון וכשמערין המים לאלתר שיצאו מן הכלי אף על פי שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל ומתבשלין בתוך כלי ראשון ומים מבושלין אם פסקה רתיחתן יש בהן משום בישול אלו דבריו ז"ל ולא ידעתי מנין לו שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת אף על פי שהוא צונן גמור ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלין למבושל אחר וצריך עיון ובדיקה:

רק אם נצטנן לגמרי

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף ד
תבשיל שנתבשל כל צרכו, יש בו משום בישול אם נצטנן. ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף טו
דבר שנתבשל כ"צ והוא יבש שאין בו מרק, מותר להניחו כנגד המדורה אפי'
במקום שהיד סולדת בו. הגה: ואפי' נצטנן כבר. **אבל אם הוא רותח, אפילו**
בדבר שיש בו מרק, מותר. ויש מקילין לומר דכל שאין נותנו ע"ג האש או
הכירה ממש רק סמוך לו, אפילו נצטנן, מותר (המגיד פרק כ"ו). ונהגו להקל
בזה אם לא נצטנן לגמרי, וכמו שכתבתי לעיל סי' רנ"ג.

בישול אחר בישול
בדבר לח

אין שיבול אחר בישול
לעולם

יש בישול אחר בישול
אם נצטקן לגמרי

יש בישול אחר בישול

אין מלאכה אחר
מלאכה, ואין בישול
אחר בישול.

דרבנן

דאורייתא

כיון שבדבר לח הגדרת
בישול היא החום של יד
סולדת

לעולם יש בישול אחר
בישול אם יש תוספת
משמעותי

אין סימן לזה שהיה
פעם מבושל

שהלך ליה בישולו
לגמרי

Solids- making edible
Liquids – making it
hot (not hot not
cooked legally)

מרק יותר ראוי לאכילה
כשהיא חם - Increased
edibility (practically)